

טער ראטון - נקודות מוצא

טבעים פנים לתורה - הבנת המקרא על-פי העדע

הבנת פשט המקרא איננה שווה לכל קורא, אלא תלויה במכלול הידע שהוא רכש. איש מדעי כדור הארץ יקרא ויבין בפסוקי המקרא תובנות שחברו הנטול את אותו מידע על כדור הארץ לא יכול להבינם. בהדגמה פשוטה – בין אבני החושן יש אבן הנקראת במקרא 'יהלום', לקורא הפסוק אין כלל ספק כי מדובר באותה אבן המוכרת בימינו בשם זה. אך לאיש מדע הגמולוגיה (ענף מכלל מדע הגאולוגיה – מדע אבני החן) ברור, כי היהלום המקראי איננו היהלום המוכר בימינו, שכן הכרת היהלום ובעיקר יכולת העיבוד שלו הם מאוחרים בהרבה לזמן המקרא.

הקורא את הפסוק "עֵד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְגֵזֶז וְחָרֵף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ" (בראשית ח, כב), הכתוב לאחר המבול – חייב לענות על השאלה האם היה שינוי בבריאה. המלבי"ם בפירושו בונה תאוריה המסבירה את השינויים הכבירים אשר התרחשו בזמן המבול וכותב על "עֵד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ":

הנה התברר לחוקרי הטבע שכדור הארץ שינה מקומו בזמן מן הזמנים... זאת שנית בארו חכמינו כי קודם המבול לא נטה השמש במעגלו השנתי כ"ג מעלות מן המשווה לצפון ולדרום כמו שהוא עתה, רק המסלול השנתי היה אז ג"כ על קו המשווה או סמוך לו, ועל כן חיו בני האדם חיים ארוכים, כי לא ידוע מנגעי התקופות ושנוי העתים.

איור 1.1: בצד ימין – כדור הארץ ללא הטיה, כפי שהיה לפני המבול על דעת המלבי"ם. בצד שמאל – כדור הארץ המוטה, כפי שהוא מאז ימי המבול על דעת המלבי"ם. נטיית כדור הארץ היא הגורם לעונות השנה. (Zoffoli, 2011)

כאשר המקרא מתאר אירוע, עלינו לשאול את עצמנו כמה שאלות:

1. שאלת תיאור האירוע: אפשר לתאר כל נס כהתערבות של הקב"ה במהלך חוקי הטבע בכדור הארץ, אולם אפשר לראות את תיאור המאורע כתזמון של אירועים טבעיים. הכתוב מתאר בדרך כלל את הפן החווייתי שעבר הצופה-האדם, ועל הקורא לנסות להבין מתוך חוויית הצופה המקראי איזו תופעה התרחשה סביבו.
2. שאלת מיקום האירוע: הבנת הנוף הסובב את האירוע יכולה לעזור להבין מה בדיוק אירע – הבנת נוף הירדן תעזור בהבנת הפסוק "מעברות הירדן" והכרת אזור ים המלח תעזור להבין את משמעות מלחמת ארבעת המלכים את חמשת המלכים.
3. שאלת התיארוך: תיארוך אירוע המתואר במקרא יעזור להבין את טיבו. התיארוך יעזור למצוא מקבילות בתרבויות שונות לאירוע רב רושם, עדויות ארכאולוגיות. התיארוך יעזור אף להבין את המקרא על סמך שינויים גאומורפולוגיים (לימוד פני הנוף) שהתרחשו במהלך הזמן.

כאשר המקרא מתאר אירוע על-פי חוויית האדם, האם יש מקום בכלל לנסות ולמצוא את התהליך הטבעי שהתרחש?

כתב אור החיים הקדוש בהקדמתו לפירושו לתורה:

כתבתי וקבצתי על יד על יד, זעיר שם זעיר שם, את אשר הבינותי מהם ישוב הכתובים דרך עיון בשיעור הדיבור עצמו דרך פשט, ומהם דרך דרש, ומהם דרך רמז, ומהם דרך סוד בדרך נסתר ונגלה לעינים לו. ולפעמים אמשך בקסת הסופר בפשטי הכתובים בדרך משונה מדרשת חז"ל וכבר גליתי דעתי שאין אני חולק חס וחלילה על הראשונים אפילו כמלא נימא אלא שהרשות נתונה לדורשי תורה לעובדה ולזרעה אור זרוע לצדיק וארץ החיים מעלת פירות לכל זרע זרוע אשר יזרע בה בעלה בן תורה. רק לדבר הלכה אל אשר יהיה שמה הרוח אשר תכנו ראשונים אחריהם לא ישנו. גם שלא לבדות מדעת אנוש דברים חדשים אשר לא שערום נוחלי תורה מפה אל פה אלא על-פי הקדמותיהם אשר קבלו דלי מדלי אשר דלה לנו איש האלהים מהם יקחו הקדמותיהם בני תורה לעמול לעשות מסילת הכתובים ואורח דרך ושביל ונתיב להכנס בכתובים דברים שנאמרו בעל פה.

אנו יכולים ללמוד מהרמב"ם על השימוש במדע להבנת המקרא. הרמב"ם כותב (הלכות קידוש החודש יז):

וטעם כל אלו החשבונות ומפני מה מוסיפים מנין זה ומפני מה גורעין והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים והראיה על כל דבר ודבר היא חכמת התקופות והגימטריות שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה והם המצוינים עכשיו ביד החכמים.

אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו. ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם שאין בהם דופי ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם אין חוששין למחבר בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם גוים שכל דבר שנתגלה טעמו ונודעה אמיתתו בראיות שאין בהם דופי אין סומכין על זה

האיש שאמרו או שלמדו אלא על הראייה שנתגלתה והטעם שנודע.

על הפסוק "בִּינּוּ שְׁנוֹת דּוֹר וְדוֹר" (דברים לב, ז) נהג בעל חידושי הרי"ם לומר, שכל דור צריך להתאים את התורה לתקופה שלו, להוציא ממנה את היסודות החשובים והנחוצים להתמודדויות השונות של אותו דור, וכי זהו תפקידו של הצדיק שבכל דור. בתורה יש כל שצריך בעבור כל התמודדות שהיא – צריך רק לדעת להוציא זאת ממנה.

הגאון מווילנה (הגר"א – 1720-1797) אמר:

כל החכמות נצרכים לתורתנו וכלולים בה כדי להבין ולהשיג את חכמת התורה הכלולה באור החוכמה העליון, נחוץ ללמוד גם את שבע החוכמות הצפונות בעולם התחתון, עולם הטבע.

לסיום אצטט את דברי הרב כרמל (תשס"ד, עמ' 12):

אפשר לשאול: מאי נפקא מינה? מאי דהוה הוה! לשאלה זו יש תשובה כוללת: נפקא מינה לפרושי קראי. ויש בזה דבר עמוק: כשאנו לומדים תורה בזמננו, עלינו להשתדל להבין את הדברים בסיוע כל האמצעים העומדים לרשותנו – טבע, גיאוגרפיה, היסטוריה וכו'. אין לנו לבנות את פירושינו על שיטות שניתן לומר עליהן: והא קא חזינן דלאו הכי הוא!

מקורות

כרמל, א' (תשס"ד). קריעת ים סוף: שתי מפות-דרכים. **המעייין**, 44(2), 12-18.

Zoffoli, S. R. L. (2011). *GEA table top current world globe on metal base*.

Retrieved from <http://www.zoffoliglobe.com/gea-table-globe-metal-base.html>